

*Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.
Ефективна економіка. 2026. № 1. ISSN 2307-2105*

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.1.32>

УДК 338.439

Г. В. Миськів,

д. е. н., професор, професор кафедри маркетингу і логістики,

Національний університет «Львівська політехніка», Львів

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-9315-8859>

О.-М. М. Миськів,

аспірант кафедри менеджменту і міжнародного підприємництва,

Національний університет «Львівська політехніка», Львів

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-3936-4006>

ПРОДОВОЛЬЧА БЕЗПЕКА ЯК ЗАПОРУКА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

G. Myskiv,

Doctor of Economic Sciences, Professor,

Professor of the Department of Marketing and Logistics,

Lviv Polytechnic National University

O.-M. Myskiv,

Postgraduate student of the Department of Management and International

Entrepreneurship, Lviv Polytechnic National University, Lviv

FOOD SECURITY AS A CORNERSTONE OF UKRAINE'S NATIONAL SECURITY

Стаття присвячена дослідженню стану продовольчої безпеки України в умовах повномасштабної військової агресії та її ролі у забезпеченні національної безпеки. Визначено, що ухвалені нормативно-правові акти підтверджують пріоритетність продовольчої безпеки для забезпечення національних інтересів. Досліджено сучасний стан продовольчої безпеки України та його динаміку у попередні роки на основі критеріїв Глобального індексу продовольчої безпеки. Обґрунтовано, що пріоритетними напрямками зміцнення продовольчої безпеки держави в умовах війни мають стати впровадження адресної цільової допомоги малозабезпеченим домогосподарствам та відновлення зруйнованої й пошкодженої агропромислової інфраструктури для подальшого забезпечення фізичної наявності продовольства. Висновки підкреслюють, що посилення продовольчої безпеки є шляхом до зміцнення національної стійкості України, посилення її національної безпеки, з потенціалом до глобального внеску, та вимагає комплексного підходу й залучення інвестицій.

The article is dedicated to researching the state of food security in Ukraine under conditions of full-scale military aggression and its pivotal role in ensuring national security. The primary goal is to analyze the interconnection between food and national security, assess the impact of the current wartime realities on Ukraine's food system, and substantiate priority areas for its strengthening.

The study establishes that the war has critically affected food security, causing the destruction of production, logistical, and storage infrastructure, the occupation and mining of significant agricultural lands, and the blocking of traditional Black Sea export routes. The adoption of new legal acts reaffirms the strategic priority of food security as a fundamental component of national security during martial law. An analysis of the Global Food Security Index (GFSI) criteria reveals a sharp drop in Ukraine's overall GFSI in 2022 (from 62.0 to 57.9) as a direct consequence of the invasion, followed by a slight recovery in 2023 (to 58.6). The most vulnerable component proved to be Affordability, which declined

critically from 57.7 to 48.1 in 2022 due to a protracted economic crisis, high inflation, and decreased population incomes. Conversely, Availability demonstrated resilience, showing an increase (up to 66.6 in 2022–2023), while the Quality and Safety component remained the most stable, growing to 72.1 in 2023. As of 2025, nearly 5 million people (15% of the population) required food assistance, with the most acute food shortages observed in frontline regions. It is substantiated that priority measures for reinforcing state food security under war conditions must include the implementation of targeted assistance for low-income households and the restoration of destroyed and damaged agri-food infrastructure to further secure the physical availability of food.

The conclusions emphasize that strengthening food security is the path to enhancing Ukraine's national resilience and sovereignty, with the potential for maintaining its global contribution, necessitating a comprehensive approach and investment mobilization.

Ключові слова: *продовольча безпека, національна безпека, продовольство, економічна доступність, продовольча криза, воєнний стан.*

Keywords: *food security, national security, food, economic accessibility, food crisis, martial law.*

Постановка проблеми. Повномасштабна військова агресія росії проти України значно трансформувала національну продовольчу безпеку. Бойові дії призвели до руйнування виробничої, логістичної та складської інфраструктури, окупації значної частини сільськогосподарських угідь та блокування традиційних експортних морських шляхів. Ці чинники, підсилені внутрішнім переміщенням населення та падінням його купівельної спроможності, створили ризики як для фізичної доступності до продовольства (особливо у прифронтових та деокупованих регіонах), так і для його економічної доступності для вразливих верств населення. Продовольча безпека фактично стала інструментом гібридної війни, де

порушення ланцюгів постачань загрожує не тільки національній економіці та соціальній стабільності у державі, але й впливає на глобальну продовольчу безпеку: за оцінками Глобального звіту про продовольчі кризи (GRFC) 2025 року [3], війна в Україні продовжує посилювати глобальну продовольчу кризу. Таким чином, у сучасних умовах, продовольча безпека виступає не лише як економічна категорія, але й як фундаментальна складова національної безпеки держави.

Аналіз останніх досліджень та публікацій з проблематики продовольчої безпеки в контексті національної безпеки України свідчить про еволюцію наукового дискурсу під впливом повномасштабної військової агресії, яка кардинально змінила наукові пріоритети та змістила акцент з економічних питань та глобальної торгівлі на внутрішню стійкість та безпековий вимір.

До повномасштабного вторгнення наукові праці, здебільшого, зосереджувалися на оцінці внеску України у світовий продовольчий ринок, глобальну продовольчу безпеку, інтеграційних процесах та методологічних підходах до індикаторів безпеки у відносно стабільних умовах [12; 14; 20].

Основним напрямом досліджень останніх років стало вивчення критичних загроз та пріоритетних напрямів врегулювання стану продовольчої безпеки в умовах війни.

Досить детально розглянуті теоретико-методичні засади формування національної продовольчої політики в умовах форс-мажору у праці проф. Мудрака Р. та ін. [13]. Автори розрахували основні індикатори оцінки рівня продовольчої безпеки та дійшли висновку, що низький рівень доходів домогосподарств є основною загрозою, що призводить до недостатнього споживання їжі та надмірних витрат на продукти, підкреслюючи необхідність забезпечення стійкого розвитку продовольчої системи в умовах воєнного стану.

У науковій статті вчені Шевченко А. та Петренко О. [23] розглядають зміни у структурі продовольчої безпеки під впливом воєнних дій, з акцентом

на динаміку Глобального індексу продовольчої безпеки. Аналогічний фокус на стратегічних засадах забезпечення продовольчої безпеки в умовах правового режиму воєнного стану та її організаційно-правовому аспекті відображено у роботі Гребенюка М. [10], де продовольча безпека деталізується як важлива складова національної безпеки, що має прямі кореляції з військово-економічними загрозами. А у праці Подсохи А., Прусової Г. та Чуби О. [15] підкреслюється кризовий стан продовольчої безпеки через дестабілізацію агропродовольчого ланцюга внаслідок повномасштабної війни, що поглиблює нерівність у доступі до ресурсів.

Вагомий внесок для дослідження сучасних засад продовольчої безпеки мають також звіти міжнародних та вітчизняних організацій [1-5; 9], які слугують підґрунтям для оцінки ризиків та формування ефективних стратегій подолання продовольчої кризи.

Однак вагомий доробок науковців у дослідження проблеми продовольчої безпеки не скасовує подальшої необхідності вивчення та аналізу цієї тематики, особливо з огляду на мінливість ризиків і загроз, які супроводжують забезпечення продовольчої безпеки України у сучасних умовах.

Постановка завдання: проаналізувати взаємозв'язок продовольчої та національної безпеки, оцінити вплив сучасних реалій війни на продовольчу безпеку України та обґрунтувати пріоритетні напрями її зміцнення в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах повномасштабної військової агресії забезпечення продовольчої безпеки набуває для України критичного стратегічного значення, виступаючи основою життєстійкості громадян та суспільства загалом.

Сутність продовольчої безпеки, як захисту життєвих інтересів людини, що виражається у забезпеченні державою безперешкодного економічного доступу до продуктів харчування для підтримки нормальної життєдіяльності, визначається Законом України «Про засади державної аграрної політики та

державної політики сільського розвитку» [18]. Більш розширене трактування терміну затверджене Продовольчою та сільськогосподарською організацією ООН (ФАО) [5], яке визначає, що «продовольча безпека – це коли всі люди в будь-який час мають фізичний, соціальний та економічний доступ до достатніх, безпечних та живих продуктів харчування для ведення активного та здорового життя».

Рівень продовольчої безпеки безпосередньо залежить від якісного державного управління. Забезпечення постійного доступу населення до якісної їжі у достатній кількості визначає рівень суспільної напруги, фінансової стабільності й життєдіяльність держави. Зважаючи на це, у липні 2024 р. КМУ затвердив Стратегію продовольчої безпеки України на період до 2027 року [22], яка визначила, що «продовольча безпека України є складовою національної безпеки і оборони України». Окрім того, урядовці зазначили у Стратегії, що з «метою забезпечення національних інтересів України щодо сталого розвитку економіки, громадянського суспільства і держави, для підвищення рівня та якості життя населення ... необхідно забезпечувати подолання голоду, досягнення продовольчої безпеки, поліпшення харчування і сприяння сталому розвитку сільського господарства» [22]. Таким чином, ухвалена Стратегія визначила пріоритети забезпечення національної безпеки у правових умовах воєнного стану через першочергове досягнення основних напрямів продовольчої безпеки.

Вітчизняні дослідники проблематики продовольчої безпеки держави теж дотримуються думки, що продовольча безпека є важливою складовою національної безпеки України [10; 15; 23], оскільки її фундаментальною основою є задоволення продовольчих потреб кожної людини якісними, доступними та збалансованими продуктами харчування [23]. Водночас продовольча безпека виступає вагомим чинником збереження державності та суверенітету нашої країни [10].

Переконливим доказом важливості та вагомості продовольчої безпеки для національної безпеки України стала значна кількість ухвалених

упродовж повномасштабної війни нормативно-правових актів за цією тематикою, які сформуvalи основу державної політики в умовах воєнного стану та глобальних викликів, зокрема:

- Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» № 2145-IX від 24.03.2022 р. [17];
- Постанови КМУ «Про затвердження плану заходів забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану» від 29.04.22 р.;
- Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії реформування системи державного матеріального резерву на період до 2025 року» від 19.08.22 р.;
- Закону України «Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення державного регулювання продовольчої безпеки та розвитку тваринництва» № 3221-IX від 30 червня 2023 р. [16];
- рішення РНБО України «Про стан забезпечення продовольчої безпеки», яке було введено в дію Указом Президента України від 09.10.23 р. ;
- Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії продовольчої безпеки України на період до 2027 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації» 23 липня 2024 р. [22];
- Постанови КМУ «Про затвердження Методики розрахунку індикаторів продовольчої безпеки» 15 вересня 2025 р. та ін.

Зазначені документи здебільшого спрямовані на адаптацію до умов воєнного стану, регулювання аграрного сектору, забезпечення доступу до харчових ресурсів та стратегічне планування. Звісно, що їх перелік не є вичерпним, проте охоплює основні нормативно-правові акти, які мають стратегічне значення. До прикладу, Закон № 2145-IX від 24.03.2022 [17] пов'язує продовольчу безпеку з національною стійкістю під час воєнної кризи, посилюючи земельні та аграрні механізми шляхом внесення змін до земельного законодавства для спрощення використання земель

сільськогосподарського призначення під час війни, з метою підтримки виробництва харчових продуктів. А Закон України № 3221-IX від 30 червня 2023 р. [16] спрямований на удосконалення регулювання у сфері харчової безпеки, ветеринарного контролю та розвитку тваринництва для посилення стійкості аграрного сектору.

Варто зазначити, що попри те, що Україна є провідним світовим виробником аграрної продукції та активним учасником логістичних ланцюгів постачання продовольства у країни Близького Сходу та Африки, місце нашої держави у рейтингах глобальної продовольчої безпеки є критично низьким, а провідні міжнародні звіти засвідчують значну проблему із забезпеченням продуктами харчування [3; 9] та порушення логістичних ланцюгів його постачання [8; 9].

Відповідно до Плану гуманітарних потреб та реагування України на 2025 рік [8], у 2025 р. майже 5 млн. людей, (15 % населення), відчували нестачу продовольства та потребували допомоги з харчуванням та засобами до існування. Такі ж дані наведені і у звіті Global Report on Food Crises (GRFC) 2025, з уточненням, що з 5 млн. потребуючих продовольства людей приблизно 0,4 млн. перебували в стані тяжкої гострої продовольчої небезпеки за методологією CARI Всесвітньої продовольчої програми (ВПП) [3].

Водночас, звіти відзначають покращення із забезпеченням продовольством у 2025 р. порівняно з 2024 р. приблизно на третину: кількість людей, які зіткнулися з високим рівнем гострої продовольчої небезпеки, зменшилася на 2,3 млн осіб [3], що насамперед пояснюється регулярною гуманітарною допомогою у 2024 р. та зменшенням кількості населення, яке проживає вздовж лінії фронту.

Варті уваги також результати звіту Global food assessment [9], представлені Департаментом сільського господарства США у 2025, в якому країни проаналізовані за продовольчою небезпекою, кількістю населення, яке перебуває у продовольчій небезпеці та обсягу недостатності продовольства.

Оцінка України за даними показниками впродовж 2022-2035 рр. наведена у табл. 1.

Таблиця 1. Оцінка показників продовольчої безпеки в Україні у 2022-2035 рр.

Показники	2022-2023	2024	2025	2035
Продовольча небезпека, %	9,3	7,5	1,3	0,0
К-ть населення у гострій продовольчій небезпеці, млн. осіб	3,4	3,2	0,5	0,0
Обсяг недостатності продовольства (ккал на особу на добу)	194	186	146	76
Обсяг недостатності продовольства (тис. метричних тонн)	91	82	9	0

Джерело: сформовано авторами на основі [9]

Можемо констатувати, що результати оцінки показників продовольчої безпеки в Україні у 2022-2035 рр. представлені у звіті Global food assessment [9] корелюють з результатами звіту Global Report on Food Crises (GRFC) 2025 [3], зокрема щодо кількості населення, яке перебуває у продовольчій небезпеці: у 2025 р. (0,5 млн та 0,4 млн); у 2024 р. (3,2 млн і 2,7 млн), що вказує на достовірність розрахунків, хоча і з незначною похибкою.

Окрім того, динаміка показників, наведених у табл. 1 засвідчує позитивну тенденцію до скорочення продовольчої кризи в Україні, з її прогнозованим повним подоланням у 2035 р.

Порівнюючи стан продовольчої безпеки в Україні з показниками інших країн пострадянського простору, доцільно відмітити далеко не найгіршу ситуацію з продовольством у нашій державі, незважаючи на війну, яка триває уже четвертий рік поспіль. Так, рівень продовольчої небезпеки у 2025 р. у Молдові склав 1,5%; у Азербайджані – 2,2%; у Киргизстані – 1,4%, а у Таджикистані – 4,4% [3]. І ці країни не перебувають у стані війни! У 2025 р. цей же показник в Україні склав 1,3%.

Продовольча недостатність залишається найгострішою у 10 найбільш постраждалих від російської агресії південних, східних та північних областях

України. Найбільша кількість людей, які не мають продовольчої безпеки, знаходиться у Херсонській (55 %), Запорізькій (42 %) та Донецькій (39 %) областях. На всі десять областей припадає приблизно 2,57 мільйона людей, які потребують харчування [8]. Руйнування критично важливої інфраструктури та колапс основних послуг, у поєднанні з масовим переміщенням та економічними наслідками, різко зменшили можливості людей отримувати доступ до їжі, підтримувати засоби до існування, підтримувати сільськогосподарське виробництво та купувати основні продукти [4]. Тобто, потреби в продуктах харчування є найгострішими в районах, найближчих до лінії фронту або активних бойових дій, де люди не мають доступу до функціонуючих ринків, доходів та критично важливих послуг.

Згідно з концепцією продовольчої безпеки, яка сформульована ФАО в 1996 р. на Всесвітньому саміті продовольчої безпеки в Римі [6], вона включає чотири базові критерії: фізична наявність достатньої кількості їжі, фізична та економічна доступності для усіх громадян, стабільність доступу до їжі, безпечне споживання їжі.

Значне погіршення показників рівня продовольчої небезпеки (9,3%) та кількості населення у гострій продовольчій небезпеці (3,4 млн ос.) [9] на початку повномасштабного вторгнення вказали на суттєве скорочення доступності та достатності продовольчих товарів для населення, що стало наслідком військової агресії, яка досі триває в Україні.

Скорочення економічної доступності продуктів харчування засвідчили також соціологічні опитування 2024 р. в Україні. Вони визначили, що значна частина населення України вимушено економить на їжі: 44% респондентів віддають перевагу найдешевшим продуктам, незважаючи на їхню якість, тоді як 15% опитаних «ледве зводять кінці з кінцями» [19]. При цьому, частка громадян, яким не вистачає грошей навіть на базові потреби, зросла з 9% у 2021 р. до 12% у 2024 р. Хоча 40% українців ідентифікують себе як середній клас, реальні доходи населення вказують, що до 92% населення належать до

бідного класу [21]. Лише 2,88% опитаних зазначили, що у них завжди достатньо грошей для повсякденних витрат, що вказує на глибину економічної та продовольчої кризи.

Вагомий вплив на рівень економічної доступності справляє також і рівень інфляції в державі. Індекси споживчих цін (ІСЦ) 2020–2025 рр. становили: 2020 рік – 4,5 %; 2021 рік – 7,9 %; 2022 рік – 22,6%; 2023 рік – 4,9%; 2024 рік – 10,7%; 2025 (за жовтень) – 7,5% [11]. Тобто період 2020–2025 рр. характеризується значними коливаннями інфляції через пандемію COVID-19 (2020–2021 рр.) та повномасштабну війну (з 2022 р.), що призвело до порушення ланцюгів постачань, зростання цін на енергоносії та харчові продукти. Харчова інфляція (зростання цін на продукти харчування), зазвичай, є вищою за загальний ІСЦ у кризові роки, безпосередньо впливаючи на доступність: так, у 2025 р. харчові ціни зросли на 15–22%, що перевищує загальну інфляцію та зменшує реальну купівельну спроможність на 10–15% для вразливих груп [7]. Високі ціни можуть підштовхувати сім'ї до дешевших, ультраоброблених продуктів з низькою харчовою цінністю, тоді як фрукти, овочі та високоякісні білки залишаються дорогими та недоступними до споживання.

Таким чином, війна зумовила затяжну економічну кризу, яка супроводжується постійним зростанням інфляції, особливо харчової інфляції, падінням платоспроможного попиту населення та зростанням бідності. Усі ці чинники безпосередньо впливають на скорочення економічної доступності громадян до їжі, що часто супроводжується нестабільністю й незбалансованістю харчування, споживанням менш якісних або цілковито неякісних продуктів.

Найбільш комплексне уявлення про стан продовольчої безпеки у певній країні та у світі можна отримати на основі Глобального індексу продовольчої безпеки (GFSI), який щорічно розраховується групою дослідників та експертів Economist Impact. На основі офіційно оприлюднених звітів GFSI та частково використовуючи методологію розрахунків вказаних

показників, сформуємо Глобальні індекси продовольчої безпеки (GFSI) України у 2020-2023 рр. (табл. 2).

Таблиця 2. Глобальні індекси продовольчої безпеки (GFSI) України за 2020-2023 рр.

Рік	Загальний індекс	Наявність	Фізична та економічна доступність	Якість та безпека	Стійкість та адаптивність
2020	62,1	65,0	55,0	70,0	50,0
2021	62,0	64,3	57,7	70,7	47,1
2022	57,9	66,6	48,1	71,3	43,5
2023	58,6	65,0	50,2	71,1	45,4

Джерело: сформовано авторами на основі [1; 2; 3; 5; 9]

Фізична наявність достатньої кількості їжі виявилася досить сильним компонентом продовольчої безпеки України упродовж усіх досліджуваних років, незважаючи на початок повномасштабного вторгнення. Збільшення балу в умовах війни (2022 р. – 66,6) є парадоксальним, але пояснюється тим, що Україна є експортером продовольства та має значні внутрішні виробничі потужності (особливо зернових та олійних).

Фізична та економічна доступності для усіх громадян України стала найбільш чутливим до кризи компонентом, який різко впав з 57,7 у 2021 р. до 48,1 у 2022 р. (на 9,6 п.). Падіння відобразило зниження економічної доступності продовольства для населення, що спричинене інфляцією та зростанням цін на продукти харчування, зменшенням доходів та зростанням безробіття та збільшенням частки витрат на продукти харчування у сімейних бюджетах. Незважаючи на відновлення до 50,2 у 2023 р., доступність залишається на незадовільному рівні за аналізований період.

Якість та безпека продуктів харчування послідовно зростали упродовж 2020-2023 рр.: з 70,0 у 2020 р. до 71,1 у 2023 р. Цей компонент продовольчої безпеки є найстабільнішим і демонструє постійне, хоча й повільне, покращення стандартів якості, харчування та регулювання безпеки харчових

продуктів. Це свідчить про те, що навіть під час війни державні механізми контролю та стандарти залишаються ефективними.

Стійкість та адаптивність оцінює, наскільки добре країна може протистояти майбутнім шокам (клімат, ресурси, політична стабільність). Падіння у 2022 р. стало логічною відповіддю на виклик війни, яка підірвала політичну та екологічну стійкість. Часткове відновлення у 2023 р. відбулося внаслідок спроможності швидко адаптувати експортні маршрути та виробничі процеси свідчить про адаптивний потенціал аграрного сектору.

Таким чином, продовольча безпека України залишається під значним тиском війни, головним чином через зниження економічної доступності продуктів для населення, але демонструє міцну основу завдяки потужному аграрному виробництву та стійкій системі контролю якості.

Повномасштабне вторгнення РФ в Україну стало глобальним викликом та потужним випробуванням для продовольчої безпеки не тільки нашої країни, а й для всього цивілізованого світу [10]. Війна трансформувала всі ключові компоненти продовольчої безпеки. Військові дії спричинили масштабну втрату доступу до сільськогосподарських угідь – за оцінками, близько 25 % орних земель наразі або тимчасово окуповані, або заміновані, або перебувають у зоні бойових дій [15]. Окрім того, уже четвертий рік поспіль відбувається зрив посівних компаній та збору врожаю через активні бойові дії в країні, порушення логістики та ланцюгів постачання продовольства, руйнування інфраструктури аграрної системи та промисловості, спостерігаються проблеми в системі створення доданої вартості в агропродовольчих комплексах, ускладнюється експорт та імпорт через блокування та постійні обстріли портів [23].

Зміцнення продовольчої безпеки держави є основою соціальної стабільності та прямим важелем впливу на національну безпеку, оскільки голод і зубожіння населення є причинами виникнення соціальної напруги та громадських заворушень. Тому першочерговим завданням держави є забезпечення фізичної та економічної доступності до продовольства

потребуючого населення. З економічної позиції – це вимагає подолання економічної кризи, зниження темпу інфляції та підвищення платоспроможності населення, чого можна досягнути після закінчення війни при відбудові економіки. Однак у короткостроковій перспективі значно покращити ситуацію із доступністю малозабезпечених верст населення до продуктів харчування можна шляхом впровадження передового досвіду адресної цільової допомоги у вигляді продовольчих талонів для підтримання та стимулювання попиту на їжу. Цю ідею запропонував та обґрунтував колектив вчених під керівництвом проф. Мудрака Р. у праці [13] і ми цілковито її підтримуємо. Надання адресної продовольчої допомоги, особливо у найбільш постраждалих від воєнних дій регіонах, де продовольча недостатність найгостріша, є доцільним та значно покращить ситуацію з доступом до продовольства.

Другим пріоритетом має стати відновлення та забезпечення стійкості агропромислової інфраструктури. Хоча фізична наявність продовольства є сильною стороною продовольчої безпеки держави, бойові дії спричинили руйнування аграрної інфраструктури, окупацію та замінування орних земель, блокування експорту. Це вимагає забезпечення безперервності виробництва через спрощення земельного законодавства (Закон № 2145-IX) та залучення додаткових інвестиційних ресурсів для повноцінного відновлення логістики та потужностей агровиробництва.

Посилення запропонованих напрямів продовольчої безпеки має вирішальне значення для збереження державності та забезпечення національної безпеки України.

Висновки. Продовольча безпека набула критичного стратегічного значення та стала фундаментальною складовою національної безпеки в умовах військової агресії. Ухвалення значної кількості нормативно-правових актів упродовж повномасштабної війни, зокрема і Стратегії продовольчої безпеки України до 2027 року, підтверджує її пріоритетність для забезпечення національних інтересів та сталого розвитку держави.

Незважаючи на статус України як провідного світового виробника аграрної продукції, її місце у рейтингах глобальної продовольчої безпеки є критично низьким. У 2025 р. майже 5 млн. осіб, або 15% населення, потребували допомоги з харчуванням та засобами до існування, причому найгостріша продовольча недостатність спостерігається у південних, східних та північних областях, які найбільше постраждали від окупаційної агресії (зокрема, Херсонська, Запорізька та Донецька).

Загальний індекс продовольчої безпеки (GFSI) різко впав у 2022 р. (з 62,0 до 57,9), що стало прямим наслідком початку війни, але продемонстрував невелике відновлення у 2023 р. (до 58,6), що свідчить про високу стійкість аграрного сектору. При цьому фізична та економічна доступність до продуктів харчування для населення держави виявилася найбільш чутливим до кризи компонентом та різко знизилась через затяжну економічну кризу, постійне зростання інфляції (особливо харчової), падіння платоспроможного попиту й зростання бідності. Навіть у 2023 р. цей критерій залишався нижчим за довоєнний рівень.

Пріоритетними напрямками зміцнення продовольчої безпеки держави в умовах війни визначено впровадження адресної цільової допомоги малозабезпеченим домогосподарствам держави у вигляді продовольчих талонів для підтримання та стимулювання попиту на їжу, а також відновлення зруйнованої та пошкодженої воєнними діями агропромислової інфраструктури для подальшого забезпечення фізичної наявності продовольства та участі України у глобальних ланцюгах постачання продовольства через спрощення земельного законодавства та залучення додаткових інвестиційних ресурсів.

Загалом посилення продовольчої безпеки через реалізацію політичних, економічних та соціальних заходів є шляхом до зміцнення національної стійкості України, посилення її національної безпеки, з потенціалом до глобального внеску, що вимагає комплексного підходу та залучення значних інвестицій.

Література

1. Global Food Security Index 2021. (2022). Economist Impact. URL: <https://nonews.co/wp-content/uploads/2022/03/GFSI2021.pdf>
2. Global Food Security Index 2022. (2023). Economist Impact. URL: <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/>
3. Global Report on Food Crises (GRFC) 2025. FSIN and Global Network Against Food Crises. (2025). World Food Programme. 2025. Rome. DOI: <https://doi.org/10.71958/wfp130793> URL: <https://www.wfp.org/publications/global-report-food-crises-grfc>.
4. Neyter R., Zorya S., Muliar O. Agricultural War Damages, Losses, and Needs Review. (2024). KSE. World Bank. <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099062524074642129/pdf/P180198-405a6aea-dcd5-4926-9724-151419507961.pdf>
5. Review & Compliance. Annual Report 2023 (2024). GFSI. URL: <https://mygfsi.com/wp-content/uploads/2024/08/GFSI-Annual-Report-2023.pdf>
6. Rome Declaration on World Food Security. World Food Summit 1996. (1996). URL: <https://www.fao.org/4/w3613e/w3613e00.htm>
7. Ukraine Food Inflation. (2025). Trading Economics. URL: <https://tradingeconomics.com/ukraine/food-inflation>
8. Ukraine Humanitarian Needs and Response Plan 2025 – 3.4 Food Security and Livelihoods OCHA. (2025). URL: <https://humanitarianaction.info/plan/1271/document/ukraine-humanitarian-needs-and-response-plan-2025/article/34-food-security-and-livelihoods-1>. – Дата доступу: 01.12.2025.
9. Zereyesus, Y. A., Cardell, L., Farris, J., Ajewole, K., Johnson, M. E., Lin, J., Valdes, C., & Zeng, W. (2025). Global food assessment, 2025–35 (Report No. GFA-36). U.S. Department of Agriculture, Economic Research Service. URL: https://ers.usda.gov/sites/default/files/_laserfiche/publications/113294/GFA-36.pdf?v=93554

10. Гребенюк М. В. Стратегічні засади забезпечення продовольчої безпеки в умовах правового режиму воєнного стану: організаційно-правовий аспект. *Інформація і право*. 2024. № 4(51). С. 193-206. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.4\(51\).318086](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.4(51).318086)

11. Індекс споживчих цін. Мінфін. <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/basic/>

12. Іртищева І. О., Рогатіна Л. П., Іліницька О. С. Продовольча безпека - важливий елемент економічної та національної безпеки. *Агросвіт*. 2020. № 22. С. 3-8. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.22.3

13. Мудрак, Р., Лагодієнко, В., Осіпова, А., Фротер, О., Соколюк, К. Концепція продовольчої безпеки: теорія і українська практика. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2024. Том 1 (54). С. 452-470. DOI: 10.55643/fcaptr.1.54.2024.4194.

14. Палапа Н., Дем'янюк О., Нагорнюк О. Продовольча безпека України: стан та актуальні питання сьогодення. *Агроекологічний журнал*. 2022. № 2. С. 34-45. DOI: <https://doi.org/10.33730/2077-4893.2.2022.263314>

15. Подсоха А., Прусова Г., Чуб О. Стан продовольчої безпеки України в умовах невизначеності. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2025. 344(4). С. 617-622. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-344-4-87>

16. Про внесення змін до деяких законів України щодо вдосконалення державного регулювання продовольчої безпеки та розвитку тваринництва. Закон України № 3221-IX від 30 червня 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3221-20#Text>.

17. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо створення умов забезпечення продовольчої безпеки в умовах воєнного стану. Закону України № 2145-IX від 24.03.2022 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20?find=1&text>

18. Про засади державної аграрної політики та державної політики сільського розвитку. Закон України №1877-IV від 24 червня 2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text>

19. Романчук М. Продовольча безпека України: чому частина населення страждає від недоїдання. *Експерт*. URL: <https://expert.in.ua/society/prodovolcha-bezpeka-ukrayiny-chomu-chastyna-naselennya-strazhdaye-vid-nedoyidannya/>

20. Сичевський М. П. Глобальна продовольча безпека та місце України в її досягненні. *Економіка АПК*. 2019. Том 26. №1. С. 6-17. DOI: <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201901006>

21. Соціологічне опитування 19-24 грудня 2024. ВГО «Передові Правові Ініціативи». URL: <https://sud.ua/uk/news/ukraine/319959-okolo-9-ukraintsev-dovolno-chasto-ne-khvataet-deneg-dazhe-na-edu-opros>

22. Стратегія продовольчої безпеки України на період до 2027 року. Розпорядження КМУ від 23 липня 2024 р. № 684-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2024-%D1%80#n12>

23. Шевченко, А., Петренко, О. Продовольча безпека України в умовах війни та пріоритетні напрямки врегулювання її стану. *Економіка та суспільство*. 2024. (59). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-24>

References

1. Economist Impact (2022), “Global Food Security Index 2021”, available at: <https://nonews.co/wp-content/uploads/2022/03/GFSI2021.pdf> (Accessed 05 Nov 2025).

2. Economist Impact (2023), “Global Food Security Index 2022”, available at: <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/> (Accessed 05 Nov 2025).

3. Food Security Information Network (FSIN) & Global Network Against Food Crises (2025), “Global Report on Food Crises (GRFC) 2025”. <https://doi.org/10.71958/wfp130793>

4. Neyter, R., Zorya, S. and Muliar, O. (2024), “*Agricultural war damages, losses, and needs review*”, available at: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099062524074642129/pdf/P180198-405a6aea-dcd5-4926-9724-151419507961.pdf> (Accessed 09 Nov 2024).
5. GFSI (2024), “Review & Compliance. Annual Report 2023”, available at: <https://mygfsi.com/wp-content/uploads/2024/08/GFSI-Annual-Report-2023.pdf> (Accessed 05 Nov 2025).
6. FAO (1996), “Rome Declaration on World Food Security. World Food Summit 1996”, available at: <https://www.fao.org/4/w3613e/w3613e00.htm> (Accessed 1 Nov 2025).
7. Trading Economics (2025), “Ukraine Food Inflation”, available at: <https://tradingeconomics.com/ukraine/food-inflation> (Accessed 28 Nov 2025).
8. OCHA (2025), “Ukraine Humanitarian Needs and Response Plan 2025 – 3.4 Food Security and Livelihoods”, available at: <https://humanitarianaction.info/plan/1271/document/ukraine-humanitarian-needs-and-response-plan-2025/article/34-food-security-and-livelihoods-1> (Accessed 05 Dec 2025).
9. U.S. Department of Agriculture, Economic Research Service (2025), “Global food assessment, 2025–35”, (Report No. GFA-36), available at: https://ers.usda.gov/sites/default/files/_laserfiche/publications/113294/GFA-36.pdf?v=93554 (Accessed 05 Dec 2025).
10. Hrebeniuk, M. V. (2024), “Strategic principles of ensuring food security in the conditions of the legal regime of martial law: Organizational and legal aspect”, *Informatsiia i pravo*, vol. 4(51), pp. 193-206. [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.4\(51\).318086](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2024.4(51).318086)
11. Minfin Media (2025), “Consumer Price Index”, available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/index/inflation/basic/> (Accessed 12 Dec 2025).

12. Irtysheva, I. O., Rohatina, L. P. and Ilinitcka, O. S. (2020), "Food security is an important element of economic and national security", *Agrosvit*, vol. 22, pp. 3-8. <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.22.3>
13. Mudrak, R., Lahodiienko, V., Osipova, A., Froter, O. and Sokoliuk, K. (2024) "The concept of food security: Theory and Ukrainian practice", *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky*, vol. 1(54), pp. 452-470. <https://doi.org/10.55643/fcaptp.1.54.2024.4194>
14. Palapa, N., Demianiuk, O. and Nahorniuk, O. (2022), "Food security of Ukraine: State and current issues", *Ahroekolohichni zhurnal*, vol. 2, pp. 34-45. <https://doi.org/10.33730/2077-4893.2.2022.263314>
15. Podsoha, A., Prusova, H. and Chub, O. (2025), "The state of food security in Ukraine in the conditions of uncertainty", *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*, vol. 344(4), pp. 617-622. <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-344-4-87>
16. The Verkhovna Rada of Ukraine (2023), The Law of Ukraine "On Amendments to Certain Laws of Ukraine on Improving State Regulation of Food Security and the Development of Livestock", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3221-20#Text> (Accessed 15 Nov 2025).
17. The Verkhovna Rada of Ukraine (2022), The Law of Ukraine "On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Creating Conditions for Ensuring Food Security in Conditions of Martial Law", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-20?find=1&text> (Accessed 15 Nov 2025).
18. The Verkhovna Rada of Ukraine (2004), The Law of Ukraine "On the Principles of State Agrarian Policy and State Policy of Rural Development", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15#Text> (Accessed 15 Nov 2025).
19. Romanchuk, M. (2025), "Food security of Ukraine: Why part of the population suffers from malnutrition", *Ekspert*, [Online], available at:

<https://expert.in.ua/society/prodovolcha-bezpeka-ukrayiny-chomu-chastyna-naselennya-strazhdaye-vid-nedoyidannya/>

20. Sychevskiy, M. P. (2019), “Global food security and Ukraine's place in its achievement”, *Ekonomika APK*, vol. 26(1), pp. 6-17. <https://doi.org/10.32317/2221-1055.201901006>

21. VHO «Peredovi Pravovi Initsiatyvy» (2024), “Sociological survey December 19-24, 2024”, available at: <https://sud.ua/uk/news/ukraine/319959-okolo-9-ukraintsev-dovolno-chasto-ne-khvataet-deneg-dazhe-na-edu-opros> (Accessed 01 Dec 2025).

22. Cabinet of Ministers of Ukraine (2024), “Food Security Strategy of Ukraine for the period until 2027”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2024-%D1%80#n12> (Accessed 15 Nov 2025).

23. Shevchenko, A. and Petrenko, O. (2024), “Food security of Ukraine in wartime conditions and priority directions for its regulation”, *Ekonomika ta suspilstvo*, [Online], vol. 59. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-59-24> (Accessed 21 Nov 2025).

Стаття надійшла до редакції 22.12.2025 р.